

FUNDACE JAKO PROSTŘEDEK BUDOVÁNÍ OBRAZU KATOLÍKA V PROCESU OBNOVY KATOLICKÉ VÍRY NA PŘÍKLADU MINORITSKÉHO KONVENTU V KRNOVĚ¹

Tereza Lyčková

Náboženská víra byla jedním z důležitých pilířů života raně novověkého člověka. Ovlivňovala jeho existenci, pracovní a společenské vazby a mnohé další aspekty každodenního fungování. Náboženství bylo také nedílnou součástí života každé městské či venkovské společnosti jako celku. Účast na náboženských obřadech, na kterých participovali všichni členové dané společnosti, pomáhala budovat nejen společné cítění a vazby mezi obyvateli a upevňovat pozici jednotlivce v rámci dané komunity, ale také formovat obraz oddaného věřícího.²

První polovina 17. století byla obdobím zmítaným válečným konfliktem, označovaným jako třicetiletá válka, kdy rozdílné konfesní názory jednotlivých aktérů byly jednou z podstatných součástí tohoto střetu. Po podepsání Vestfálského míru bylo s oporou v míru Augsburském rozhodnuto o náboženské příslušnosti mnoha území, kde náboženská konfese obyvatel nebyla totožná s konfesí vyznávanou jejich zeměpány. V případě českých zemí to znamenalo podřízení se konfesijní orientaci Habsburků, která byla, na rozdíl od poměrně tolerantní náboženské politiky stavů, striktně katolická.³ Již na konci 16. a počátku 17. století se v českých zemích objevila otázka kon-

¹ Tento článek vznikl v rámci projektu IGA_FF_2015_043 *Kořeny individualit: Konflikt mezi jedincem a komunitou v historii* (Studentská grantová soutěž T 2015, Univerzita Palackého v Olomouci). Autorka článku je doktorandkou Katedry historie FF UP v Olomouci.

² To vše mohlo být také součástí sebe prezentace měšťanů v rámci jejich městské společnosti. Zasedací pořádek v kostelních lavicích, budování soukromých kaplí či epitafy spolu s poskytnutím finančních příspěvků na pořízení vybavení vybraného kostela mohly sloužit nejen jako součást reprezentace daného měšťana, ale lze na ně nahlížet také jako na projevy jeho zbožnosti a veřejnou demonstraci jeho víry. K sebe prezentaci měšťanů například HRDLÍČKA, Josef: *Měšťan*. In: BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.): *Člověk českého raného novověku*. Praha 2007, s. 142–144.

³ WINKELBAUER, Thomas: *Konvertita*. In: BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.): *Člověk českého raného novověku*. Praha 2007, s. 275. Na s. 276 Winkelbauer uvádí také přibližné zastoupení katolíků mezi panských stavem na počátku 17. století.

verzí ke katolické víře,⁴ kdy rozhodnutí konvertovat bylo ovlivněno různými důvody. Vedle upřímného vnitřního přesvědčení jednotlivce mohly hrát roli také více profánní argumenty, jako například obavy ze ztráty postavení či dalších možných postihů, vidina finančního a jiného prospěchu,⁵ případně projev oddanosti panovníkovi či vrchnosti.⁶

Náboženské změny, kterými společnost v českých zemích ve zmíněné době procházela, mohly často komplikovat pozici osob ve společnosti. Například zmínění konvertitů si museli vybudovat obraz dobrých a zbožných katolických věřících. Jejich obrácení na katolickou víru pak mohlo do jisté míry a na určitou dobu také narušit dosud soudržnou městskou či vesnickou společnost, ve které žili, a její jednotnou identitu.⁷ Zejména v situaci, kdy v raném novověku velikost jednotlivých komunit zpravidla umožňovala, aby se lidé navzájem v různé míře znali,⁸ nelze vyloučit, že konverze mohly narušit a proměnit dynamiku mezi členy dané společnosti. Určitou změnu zde mohlo znamenat také dosazování katolických úředníků v rámci pokatoličtující se vrchnostenské správy, kdy tito úředníci ne vždy pocházeli z daného města či vesnice.⁹ Narušujícím elementem byly také další osoby katolického vyznání, které se rozhodly k té dané společnosti připojit. Všichni tito jednotlivci se jistě pokoušeli stát v rozličné míře součástí společenství, které se stalo či již bylo jejich domovem a kde působili.

Za jeden z prostředků, který mohli tito jednotlivci v tomto svém úsilí využít, lze jistě považovat zbožné fundace. Jejich zakládání bylo součástí života raně novověkého katolíka, a vznikaly nejen v rámci testamentů, ale také jako samostatné akty. Roli v rozhodnutí založit fundaci mohla hrát nejen obava

⁴ V tomto období to byly zejména konverze šlechtické, a to především u významných českých aristokratů, jako byli Karel z Lichtenštejna, Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka či Albrecht z Valdštejna. Stručně o této problematice WINKELBAUER, T.: c. d., s. 275–296. Autor zde uvádí také souhrn základní literatury k této otázce.

⁵ KAPLAN, Benjamin J.: *Divided by Faith. Religious Conflict and the Practice of Toleration in Early Modern Europe*. Harvard University Press 2009, s. 274.

⁶ MIKULEC, Jiří: 31. 7. 1627. *Rekatolizace šlechty v Čechách. Či je země, toho je i náboženství*. Praha 2005, s. 56–57.

⁷ LURIA, Keith P.: *Sacred Boundaries. Religious Coexistence and Conflict in Early-Modern France*. Washington 2005, s. 247.

⁸ KAPLAN, B. J.: c. d., s. 51.

⁹ Katoličtí úředníci mohli působit jako jakési vzory pro nekatolíky, a můžeme je vidět jako určité prostředky katolizace. Tomuto jejich úsilí jistě mohlo napomoci, pokud se pokoušeli zapojit do života dané komunity. O roli vrchnostenských úředníků v katolizaci například HRDLÍČKA, Josef: *Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590–1630)*. České Budějovice 2013, s. 570–580.

o osud duše ve spojení s jejím budoucím pobytem v očistci,¹⁰ ale také již zmiňovaná snaha formovat obraz fundátora jako dobrého a zbožného katolíka. Tento element mohl zajisté hrát roli v případě zde sledovaného města Krnova v první a části druhé poloviny 17. století, kdy se zde formovala nová katolická společnost. Vytvoření a udržování dojmu zbožného katolíka bylo důležité zejména pro ty osoby, které se chtěly či již byly zapojeny do místní vrchnostenské správy, případně zastávaly jiné významnější pozice v rámci města. Možnost, že by katolická vrchnost jmenovala jako úředníky nekato-
líky, či je nechala působit v rámci městské a knížecí správy déle, než bylo nezbytně nutné, byla poměrně malá.¹¹ Zvláště u Krnova a okolního knížectví, kdy kníže Karel z Lichtenštejna byl rozhodným zastáncem katolizace,¹² a jeho nástupce Karel Eusebius následoval příkladu svého otce.

Následující text se na tuto problematiku pokusí zaměřit v kontextu nadačních záznamů zmíněného města, které byly založeny do konce sedmdesátých let 17. století.¹³ Ačkoliv byly v této době ve městě činné jak farní a děkanský kostel sv. Martina,¹⁴ tak obnovený konvent minoritů, přesto se

¹⁰ Problematice reflexe očistce do testamentární praxe, která zahrnovala také zbožné nadace a legáty, se věnoval Tomáš Malý na příkladu brněnských testamentů v 17. a 18. století – MALÝ, Tomáš: *Smrt a spása mezi Tridentinem a sekularizací. Brněnští měšťané a proměny laické zbožnosti v 17. a 18. století*. Brno 2009, s. 107–181.

¹¹ Druhý případ nastal právě v případě Krnova, kdy kníže neměl k dispozici dostatečný počet katolíků pro obsazení krnovské správy – ZUKAL, Josef: *Slezské konfiskace 1620–1630. Pukotování provinilců šlechty na Krnovsku, Opavsku a Osoblažsku po bitvě bělohorské a po vpádu Mansfeldově* (dále jen *Slezské konfiskace*). Praha 1916, s. 61.

¹² Již bylo zmíněno, že byl Karel z Lichtenštejna sám konvertitou. I přes svou poměrnou přísnost ve vztahu ke katolizaci se knížeti mělo povést například zmírnit císaře Ferdinanda II. ve věci charakteru staroměstské exekuce a zorganizovat celou událost tak, aby nezhoršila celou tehdejší situaci – LOUTHAN, Howard: *Obracení Čech na víru, aneb rekatolizace po dobrém a po zlém*. Praha 2011, s. 33–37.

Nicméně i přes svou konverzi byl kníže například stále v kontaktu s nekatolickými šlechtici na Moravě – WINKELBAUER, T.: *c. d.*, s. 284–285.

¹³ V roce 1672 měli být v Krnově samotném již pouze čtyři protestanté. – Zemský Archiv v Opavě (dále jen ZAO), fond Minorité Krnov (dále jen MK), inv. č. 144, p. 9.

V okolním knížectví byl proces obnovy katolické víry pozvolnější. Záznamy s ním spojené na Krnovsku zasahují až do první poloviny 18. století. Tento text se bude věnovat období do konce sedmdesátých let 17. století, kdy lze předpokládat, že i poslední čtyři obyvatelé Krnova konvertovali ke katolicismu či byli nuceni město opustit, a celý Krnov mohl tudíž být v osmdesátých letech již plně katolický.

¹⁴ O jeho osudech v 17. století toho dosud není mnoho známo. Až do konce sedmdesátých let tohoto století byl do jisté míry spojen s minoritským konventem, jelikož jeho členové zastávali post městského faráře a krnovského děkana. Je otázkou, zda toto spojení bylo jedním z důvodů, proč je ve větší míře v této době v dosud prostudovaných pramenech větší pozornost věnována právě minoritům, či se tento důvod nachází jinde. Pro zodpovězení těchto otázek bude nutný další výzkum a zájem badatelů.

pro 17. století dochovaly fundační záznamy pouze u druhé ze zmíněných církevních institucí. Právě na tyto nadace bude nahlíženo v několika ohledech. Nejen, zda mohly být využity především jako akt zbožnosti jejich dárce, jeho péče a obav o duši po smrti tělesné schránky jeho a také blízké rodiny. Ale též, zda na ně lze nahlížet jako na prostředek budování a utužování obrazu zbožného katolíka u obyvatel města, které se mělo až do druhé poloviny 17. století potýkat s protestantským elementem ve svých hradbách. Ve spojitosti s tímto momentem se text pokusí nastínit, zda mohly tyto nadace být využity také jako způsob určitého vymezení se vůči tomuto protestantskému živlu. V neposlední řadě na fundace nahlédne jako na případný prostředek upevňování katolické identity možných místních konvertitů.

Krnov,¹⁵ téměř po sto let protestantské město,¹⁶ získal do svého vlastnictví dříve zmíněný Karel I. z Lichtenštejna, sám katolík-konvertita, na počátku

Nejnověji byla farnímu kostelu věnována pozornost z archeologického hlediska v monografii o historii Krnova, kde se kostelem zabývá samostatná kapitola – PRIX, Dalibor – KOLÁŘ, František – ROSOVÁ, Romana – ZEŽULA, Michal: *Středověký městský kostel sv. Martina v Krnově*. In: BŘÍZA, Svatopluk et al.: *Krnov: historie, archeologie*. Ostrava 2015, s. 202–219. Určitou pozornost věnovala problematice farního kostela také autorka tohoto příspěvku, kdy se zaměřila na otázku patronátního práva k městské faře a farnímu kostelu, která vyvstala po obnově katolické víry ve městě – LYČKOVÁ, Tereza: *Patronátní právo k faře a farnímu kostelu sv. Martina v Krnově a Řád německých rytířů*. In: FERENCOVÁ, Hana – CHMELÁŘOVÁ, Veronika – KOHOUTOVÁ, Jitka – PRCHAL-PAVLÍČKOVÁ, Radmila: *Proměny konfesijní kultury. Metody – Témata – Otázky*. Olomouc 2015, s. 41–54.

¹⁵ Dějinám Krnova byla věnována pozornost již od konce 19. století. Nicméně je nutné k těmto publikacím přistupovat kriticky, jelikož často neuvádí, odkud byly dané informace převzaty, případně je pouze opisují. Z autorů se Krnovu věnovali například BIERMANN, Gottlieb: *Geschichte der Hertzogthümer Troppau und Jägerndorf*. Těšín 1874; ENS, Faustin: *Das Oppaland, oder der Troppauer Kreis: nach seinen geschichtlichen, naturgeschichtlichen, bürgerlichen und örtlichen Eigenthümlichkeiten...* Vídeň 1837; PRASEK, Vincenc: *Vlastivěda Slezská*. Díl II., *Historická topografie země Opavské*, A–K. Opava 1889; KAPRAS, Jan: *Z dějiny českého Slezska*. Opava 1922; SCHULIG, Heinrich: *Ein Heimatbuch für die Bezirke Jägerndorf und Olbersdorf*. Opava 1923.

„Protireformaci“ ve Slezsku a tedy také v Krnově se věnoval LOESCHE, Georg: *Zur Gegenreformation in Schlesien*. Lipsko 1915, s. 138–253.

¹⁶ Knížata z Hohenzollernu byla luterány a poslední hohenzollernský kníže Jan Jiří se pokusil neúspěšně o zavedení kalvinismu. Období vlády Hohenzollernů v Krnově se věnuje ve své práci především prof. Radek Fukala – FUKALA, Radek: *Hohenzollernové v evropské politice 16. století: mezi Ansbachem, Krnovem a Královcem (1523–1603)*. Praha 2005; Týž: *Jan Jiří Krnovský: stavovské povstání a zápas s Habsburky* (dále jen *Jan Jiří*). České Budějovice 2005; Týž: *Slezsko – neznámá země Koruny české: knížecí a stavovské Slezsko do roku 1740*. České Budějovice 2007. Z časopiseckých prací například Týž: *Markrabě Jiří Friedrich Braniborsko-Ansbašský v zápase s krnovskými a pruskými stavy v druhé polovině 16. století: (Příspěvek k proměnám raněnovověkých mocenských elit v regionu)*. In: *Slezský sborník*, 98, 2000, č. 1–2, s. 1–25. Ve vztahu k Hohenzollernům a Krnovu se věnoval také některým aspektům spoje-

dvacátých let 17. století. Přestože kníže zpočátku garantoval městu náboženskou svobodu,¹⁷ poměrně záhy byla v Krnově zavedena katolická správa.¹⁸ V roce 1628 byl vydán nový náboženský statut oficiálně povolující ve městě pouze katolickou konfesi, nicméně toto nařízení se mělo setkat s nelibostí obyvatel Krnova.¹⁹ Čechy a městská rada se po předchozím odporu knížecímu nařízení podvolily a oficiálně se ke katolictví přihlásili v květnu 1630.²⁰ Toto oficiální přijetí katolické víry však neznamenal, že byla náboženská otázka ve městě vyřešena. Ačkoliv byl pozvolný proces obnovy katolické víry zahájen již poměrně záhy, jeho zásadnější pokrok a komplexnější výsledky až do roku 1650 znesnadňovaly pobyty protestantských vojenských posádek v Krnově v rámci třicetileté války.²¹ Do jisté míry úspěšný v tomto nelehkém období byl,²² naplno se však mohly jeho snahy rozvinout až po odchodu Švédů z Krnova ve zmíněném roce 1650.²³

Záznamy spojené se samotnou obnovou katolické víry v Krnově lze sledovat od roku 1625.²⁴ Již v době před oficiálním příklonem města ke kato-

ným s náboženskou otázkou. Týž: *Náboženství a protestanské školství za krnovského knížete Jiřího Friedricha*. In: Sborník bruntálského muzea (dále jen SBM), 2000, s. 25–39.

¹⁷ Náboženská svoboda měla být součástí privilegií, které kníže Karel I. Krnovu potvrdil v listopadu 1622, když mu krnovští zástupci holdovali v Praze. – ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 21–22.

Možnost nadále vyznávat augsburskou konfesi zmiňuje také LOESCHE, G.: c. d., s. 139.

¹⁸ V roce 1625. – ENS, F.: c. d., s. 18–19.

¹⁹ K vydání mělo dojít v návaznosti na vydání Obnoveného zřízení zemského pro Moravu v roce 1628. – LYČKOVÁ, Tereza: *Obnova konventu minoritů v Krnově po porážce stavovského povstání a třicetileté válce (do 70. let 17. století)*. In: SBM, 2014, s. 96.

²⁰ K přihlášení ke katolické víře mělo dojít 18. května. – Das Hausarchiv der Regierenden Fürsten von Liechtenstein, Das Hausarchiv Liechtenstein in Wien (dále HAL), inv. č. H 927 – Religionsreformation Jägerndorf, list z 18. května 1630. V literatuře například BŘÍZA, S. et al.: c. d., s. 46; ENS, F.: c. d., s. 19.

²¹ Při dobytí Krnova Dány v roce 1626 je měla většina obyvatel podporovat a spolupracovat s nimi – BŘÍZA, S. et al.: c. d., s. 46. V roce 1634 mělo být při pobytu první švédské posádky katolíkům ve městě nařízeno, aby konvertovali nebo odešli – ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 28.

²² Během dalšího obsazení města Švédy bylo vydáno povolení, které umožnilo katolíkům dále vykonávat jejich náboženské úkony, a to včetně souhlasu pokračovat v provozu katolické školy. Kromě několika málo členů minoritského řádu ve městě tedy byli ještě další katolíci a lze předpokládat, že katolizace nějaké menší úspěchy již přinesla. Povolení samotné bylo vydáno 14. března 1647 jménem generála Könnigsmarka. – ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 32–33.

²³ Švédové Krnov opustili až v roce 1650. Důvodem měla být částka 60 000 tolarů, které si jako poplatky měli na městě vynutit. – ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 33.

²⁴ Jedná se o dokumenty dochované v Rodinném archivu Lichtenštejnů ve Vídni. Jde o první záznamy spojené přímo s katolizací Krnova a Krnovského knížectví. – HAL, inv. č. H 927, seznam „kalvinistů“ z 11. dubna 1625.

lické víře v roce 1630 začalo bezpochyby postupně docházet k proměnám uvnitř krnovské městské společnosti jako takové, kdy se nejen případnými konverzemi začala narušovat náboženská soudržnost místní komunity. Bylo nutné si krok za krokem budovat svou katolickou identitu, čímž však mohly být narušeny vztahy se stále ještě do značné míry protestantským okolím.

Výrazným představitelem katolické církve v Krnově byl v tomto období konvent minoritského řádu, který byl oficiálně obnoven v roce 1623.²⁵ Jeho členové také po jistou dobu zastávali pozici krnovského faráře a děkana. Minorité byli mimo jiné také jedním z důležitých činitelů v procesu obrácení obyvatel Krnova na katolickou víru. Vzhledem k tomuto stavu věcí nelze dosud zcela vyloučit, že tato situace mohla být až již hlavní příčinou, či jedním z řady důvodů, proč jsou všechny nalezené nadační záznamy až do roku 1669 určeny právě jim.²⁶ A ačkoliv je první záznam spojený s minority datován do roku 1630, až do konce 17. století se jich nedochovalo mnoho.²⁷ Roli v tomto stavu mohla hrát do jisté míry proměnlivá vojensko-politická a náboženská situace města, a tím ovlivněná finanční situace obyvatel města. Následující text se bude věnovat těm z dochovaných minoritských fundací, které založily osoby žijící v Krnově, či osoby podílející se na knížecí správě a fungování města.

Na seznamu je uvedeno celkem 43 jmen. Jedná se však pouze o nekatolické měšťany. Je proto otázkou, kolik ostatních obyvatel se hlásilo k luteránské, popř. kalvínské konfesi. Že se jednalo o měšťany, potvrzují seznamy přijatých osob do měšťanského stavu dochované v krnovské městské knize od roku 1522 – Státní Okresní Archiv Bruntál se sídlem v Krnově (dále SOKA Bruntál), fond Archiv města Krnov (dále AMK), inv. č. 35. Tyto seznamy jsou zpracovány a zpřístupněny v MICHL-BERNARD, Alexandr – KORBKÁŘOVÁ, Irena: *Přijímání k měšťanskému právu v Krnově (1522–1742)*. Opava 2014.

²⁵ Minoritskému klášteru v Krnově dosud nebyla věnována systematictější pozornost. Zpravidla se jednalo o články či studie zejména ke středověkým dějinám krnovského konventu z pera Dalibora Prixe – PRIX, Dalibor: *Príspevek ke středověkým dějinám minoritského kláštera v Krnově*. Časopis Slezského zemského muzea, série B – vědy historické, Opava 1993, s. 97–110; Týž: *Středověká kaple sv. Marie Magdaleny při klášteře minoritů v Krnově*. In: HLOBIL, Ivo-RYWIKOVÁ, Daniela (eds.): Jan Lucemburský. Kultura, umění a zbožnost na Moravě a ve Slezsku v době vlády prvního Lucemburka. Ostrava 2012, s. 137–179. O historii minoritského konventu v Krnově do konce raného novověku také MICHL-BERNARD, Alexandr: *Príspevek k novodobým dějinám konventu minoritů v Krnově*. In: SBM, 2010, s. 35–37. Nejnověji se problematice krnovského konventu v raném novověku věnuje LYČKOVÁ, T.: *Obnova konventu minoritů*, s. 94–103.

²⁶ Od roku 1669 až do roku 1797 je datována Kniha nadací I. krnovského farního úřadu – SOKA Bruntál, fond Farní úřad Krnov, inv. č. 86.

²⁷ Dosud bylo nalezeno 27 zápisů nadací převážně se nacházejících ve fondu Minorité Krnov, uloženém v Zemském archivu v Opavě – ZAO, fond MK, inv. č. 33, inv. č. 106, inv. č. 109, sign. c, inv. č. 144; také v ZAO, fond Provincialát minoritů Opava, inv. č. 26, sign. ch.

Nadačních záznamů, které v průběhu dvacátých až sedmdesátých let 17. století založily osoby žijící v dané době v Krnově, není mnoho. Z celkového počtu zhruba patnácti nadací jich bylo místními obyvateli založeno deset. Dvě z nich však vznikly v rámci pokut nařízených knížetem,²⁸ po jedné fundaci pak založili krnovský magistrát²⁹ a člen konventu.³⁰ Zbývajících šest nadací vzniklo mezi léty 1630 a 1670, kdy například z padesátých let 17. století se nedochovaly žádné nadační záznamy krnovských obyvatel.

První nadace, o které se dochovaly velmi skromné informace, měla vzniknout v roce 1630 z iniciativy krnovského obchodníka Karla Františka Prokeše.³¹ Z opisu není známo přesné datum jejího vzniku, tudíž nelze přesně určit, zda byla založena ještě před oficiálním přihlášením města ke katolické víře, či až po něm. Mohlo se však jednat o jednoho z prvních krnovských konvertitů. Fundace pak mohla představovat veřejnou demonstraci nově získané víry a jeho úmysl stát se součástí nově se formující krnovské katolické společnosti. Jeho jméno však nefiguruje na seznamu osob přijatých za měšťany, který se v Krnově dochoval od roku 1522.³² Vystává tedy otázka, zda byl pouze obchodníkem, původním obyvatelem Krnova bez měšťanského práva a případným konvertitou, či přišel jako katolický obchodník po získání města Lichtenštejny a rozhodl se zde trvale usadit.

Pro období mezi léty 1630 až 1644 se nadační záznamy místních obyvatel nedochovaly. Jedinou výjimkou, ač nepocházel od nikoho místního, byl dar knížete Karla Eusebia.³³ Jednalo se o přímou podporu minoritů, kteří měli za danou částku přivést do Krnova dalšího kněze. Záměrem bylo zlepšit jejich činnost a upevňování katolické víry ve městě. Na tento dar lze také

²⁸ V prvním případě se jednalo o kloboučníka Jiřího Brüttnera v roce 1641 a jeho nadaci ve výši 140 tolarů – ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 32, zápis z roku 1641; ve druhém případě se jednalo o dar Rosiny Engelhardin z roku 1663 ve výši 100 tolarů – ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 37, druhý zápis z roku 1663.

²⁹ Jednalo se o fundaci založenou jako způsob vyřešení sporu mezi městem a knížetem, který měl být nařízen přímo císařem – ZAO, fond MK, inv. č. 33, fol. 8v-9r, fundace č. 5. Opisy listin k této nadaci se nacházejí také v ZAO, fond MK, inv. č. 106, sign. b, nefol.

³⁰ Byl jím o. Kornelius Ottweiler, dlouhodobý představený konventu a také krnovský farář a děkan, v roce 1669 – ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 38, první zápis z roku 1669. Koncept této nadace se nachází v ZAO, fond MK, inv. č. 106, sing. B, nefol.

³¹ Dochoval se pouze opis této nadace, tak jako ve většině případů fundací spojených s krnovskými minority. Fundace byla založena ve výši 100 zlatých se čtyřprocentním úrokem, za které měly být slouženy dvě mše ročně. Bohužel více informací se v tomto případě nedovídáme. – ZAO, fond MK, inv. č. 106b, nefol., označeno č. 15.

³² Viz pozn. 24.

³³ Stalo se tak v roce 1641. Konvent měl získat částku 187 tolarů, aby mohl být přiveden nový kněz, Martin Heindrich. – ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 32, záznam z r. 1641.

nahlížet jako na součást role, kterou katolická šlechta obecně hrála v průběhu budování a upevňování katolické konfese v českých zemích.³⁴

V listopadu 1644 pak vznikla fundace nadace Jana Geraltovského z Geraltovic, kterou založil spolu se svou manželkou.³⁵ Na základě nadačního záznamu působil v době jeho vzniku na postu knížecího rady a vojenského velitele Krnova. Ve čtyřicátých letech 17. století byl katolíkem, ale nebylo tak tomu vždy. Geraltovský ve městě působil již za Hohenzollernů.³⁶ Na konci jejich vlády v Krnově zde sice mělo panovat nábožensky tolerantnější ovzduší, ale tato tolerance se vztahovala pouze na protestantské konfese – kníže Jan Jiří byl kalvinistou, nicméně obyvatelé byli, tak jako předchůdci tehdejšího knížete, luterány.³⁷ Geraltovský byl tudíž luteránem a i poté, co se majitelem Krnova stal Karel z Lichtenštejna, zůstal navzdory své víře na svém tehdejším postu zemského písaře z důvodu nedostatku katolíků.³⁸ Následně, v srpnu 1626, již byl jedním z těch, kteří otevřeli dánskému vojsku městské brány a přešli na jeho stranu.³⁹ Konvertovat ke katolické víře měl někdy během vyšetřování, které bylo nařízeno po odchodu dánských vojsk ze Slezska. Navzdory svému jednání během dánské okupace města byl Geraltovský ponechán v knížecích službách a postupně zastával několik různých pozic.⁴⁰ Vzhledem ke své minulosti, ačkoliv následované věrnou službou krnovskému knížeti, se jistě mohl stále snažit upevňovat a podporovat svůj obraz dobřehého a věrného katolíka. V době neustálého ohrožení protestantskými vojsky

³⁴ LOUTHAN, H.: *c. d.*, s. 52.

³⁵ Jeho manželkou byla Maxmiliána, rozená Gerškovská z Krásné Loučky. Fundace, ke které se dochoval pouze opis, činila 100 tolarů (případně by se jednalo o 150 zlatých), za které mělo být slouženo dvanáct svatých a dvě výroční mše ročně (na sv. Jiří a na sv. Martina). Za každou odslouženou mši měly být minoritům vyplaceny tři zlaté. – ZAO, fond MK, inv. č. 109c, p. 9–12. Nadace zmíněna také v ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 32, zápis z r. 1644.

³⁶ Fukala jej uvádí s variantou jména Gieraltovský na seznamu nejvyšších zemských úředníků a exponentů hohenzollernského dvora jako posledního nejvyššího písaře, kde uvádí jeho doložené funkční období od neznámého roku až do roku 1625. – FUKALA, R.: *Jan Jiří*, s. 310. Zukal pak uvádí, že jak písař působil do roku 1626. – ZUKAL, J.: *Slezské konfiskace*, s. 106.

³⁷ FUKALA, R.: *Jan Jiří*, s. 110–113, zejm. pak s. 112–113.

³⁸ ZUKAL, J.: *Slezské konfiskace*, s. 61.

³⁹ Tamtéž, s. 67, 70. Shrnutí toho, čeho se měl během této doby dopustit viz tamtéž, s. 106–107; Geraltovského reakce a vyjádření se k situaci též ZUKAL, J.: *Die Liechteinsteinsche Inquisition in den Fürstentümern Troppau und Jägerndorf aus Anlass des Mansfeldschen Einfalls 1626–1627*. Opava 1912, s. 166–167. Zukal se také podrobněji věnuje celé situaci kolem dánskému vpádu do Slezska a následného vyšetřování dění a jednání jednotlivých zainteresovaných císařskou a také knížecí komisí.

⁴⁰ Zemským písařem měl zůstat do inkriminovaného roku 1626. Později zastával v roce 1638 post císařského rytmistra a od roku 1651 byl zemským hejtmánem Krnovského knížectví. Tento úřad zastával až do své smrti v roce 1656. – ZUKAL, J.: *Slezské konfiskace*, s. 107.

mohlo výše naznačené jednání z druhé poloviny dvacátých let spolu s jeho předchozí příslušností k protestantismu, vyvolávat na knížecí straně obavy, že by se minulost mohla opakovat. Proto pro něj bylo jisté důležité dávat svou katolickou víru najevo, a založení fundace mohlo být jedním ze způsobů jak svou víru demonstrovat navenek vůči krnovské městské společnosti a také knížeti. I vzhledem k tomu, že v Krnově té doby stále ještě žili nekatolíci,⁴¹ se mohl Geraltovský založením fundace vymezit ve své víře také vůči nim. V rámci města spolu museli obyvatelé spolupracovat, nicméně v důsledku probíhající války se mohla objevovat pnutí mezi konfesemi a pro Geraltovského jako jednoho ze zástupců knížecí moci v Krnově bylo jisté důležité se prezentovat jako věrný katolík. Samozřejmě od úmyslu založit fundaci nelze oddělit moment jejího vzniku jako projevu vnitřní zbožnosti fundátora, který zde jistě hrál důležitou roli.

Po pět následujících let byl Krnov obsazen Švédy, kteří město i přes uzavření Vestfálského míru opustili až po zaplacení vysokých kontribucí v roce 1650.⁴² Během této doby zde s jistotou žila řada katolíků, jelikož bylo vyhlášeno povolení umožňující jim praktikovat jejich víru.⁴³ Díky tomu zde mohli zůstat a dále, ač jistě poněkud omezeněji, působit též minorité. Je však otázkou, kolik osob se vrátilo zpět k protestantismu, a jak či zda vůbec v této době probíhal proces obnovy katolické konfese.⁴⁴ Z období švédské okupace města se dochovala pouze jedna fundace, založená v roce 1649 Michaelem

⁴¹ V roce 1640 mělo být ve městě ještě stále 19 měšťanů protestanty a lze předpokládat, že řada dalších osob mohla stále odolávat katolizačnímu procesu. – HAL, inv. č. H 927, seznam z roku 1640. Jedná se samozřejmě o oficiálně uvedený počet, navíc zmiňující pouze měšťany. Nelze vyloučit, že se ve městě nacházela řada protestantů mezi ostatními vrstvami obyvatel.

⁴² Viz pozn. č. 23.

⁴³ ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 28. V literatuře k pobytu vojáků generála Königsmarka více například INDRA, Bohumír: *K švédské okupaci Krnovska v letech 1646–1648*. In: Krnovsko, 1958, č. 4, s. 6–9. Další přehled literatury uvádí také BŘÍZA, S. et al.: *Krnov*, s. 51, pozn. 23, 28.

⁴⁴ Pro období let 1646–1650 v knížecím archivu ve spojitosti s katolizací prameny chybí. Je možné, že švédské povolení zahrnovalo pouze ty, kteří byli katolíky v době jeho vydání a dokud byli ve městě, ke konverzím nedocházelo. Nicméně to, že katolické bohoslužby mohly stále probíhat, těm, kteří již konvertovali a dalším katolíkům, napomáhalo upevňování jejich víry. Nicméně dokud nebude podrobněji prostudována situace katolíků během pobytu Švédů ve městě, zůstane otázka možných konverzí v Krnově v té době teorií. Poslední dokument před dobytí města Švédy je datován 28. února 1645, první po jejich odchodu pak 7. ledna 1651. – HAL, inv. č. H 927.

Strauchem,⁴⁵ místním kupcem, měšťanem a purkmistrem.⁴⁶ Při současném stavu bádání nelze prokázat, zda Strauch žil ve městě již před rokem 1622 a byl konvertitou, či zda přišel do města jako katolík až po tomto roce.⁴⁷ Nicméně v době, kdy nadace vznikla, a kdy situace ve městě mohla být s blížícím se odchodem Švédů uvolněnější a Strauch byl navíc označen v textu nadace jako krnovský purkmistr, se z jeho strany jistě jednalo o projev osobní zbožnosti. Mohlo se jednat také o možné obavy o místo posledního odpočinku pro něj a jeho rodinu. Na městském hřbitově mohli být pochováváni švédští vojáci a odpočívali zde krnovští protestantští zemřelí. Strauch se tudíž mohl obávat, aby nebyl jako katolík pohřben po jejich boku. V minoritském kostele se měly navíc po určitou dobu nacházet ostatky ženských příbuzných tehdejšího knížete,⁴⁸ což mohlo ve volbě místa pro rodinnou kryptu hrát také roli. Tato fundace tak mohla být vnímána jako důležitá demonstrace Strauchovy katolické víry nejen směrem ke katolické části obyvatel, ale také vůči její protestantské části, která, ač se postupně zmenšovala, byla v Krnově stále i díky Švédům přítomna.

⁴⁵ Zmíněna je také jeho manželka Anna, rozená Vriebelin. Fundace samotná byla založena ve výši 100 tolarů (popř. 150 zlatých), podmínkou bylo odsloužení mší – za jejich života měla být sloužena mše na sv. Martina, a následně po jejich smrti čtyři svaté mše ročně. Podmínkou bylo také vybudování hrobky v kapli sv. Martina v kostele konventu. – ZAO, fond MK, inv. č. 1. Opisy této listiny se nacházejí např. v ZAO, fond MK, inv. č. 33, f. 5v-5r, fundace č. 3; či v ZAO, fond MK, inv. č. 109c, p. 13–15; a v ZAO fond MK, inv. č. 106b, opis listiny datovaný rokem 1645.

⁴⁶ Nelze vyloučit, že byl také krnovským měšťanem, ač jeho jméno v přehledech přijatých měšťanů nefiguruje. Nacházíme na nich však jiné dva Strauchy. Zřejmě se jednalo o jeho syny či jiné příbuzné. Jako měšťan je označen v textu své nadace. – ZAO, fond MK, inv. č. 1, sign. III, originál nadační listiny. Jako starosta je označen v nadační listině Kristiána Jäckela z roku 1665, kde figuroval jako svědek této listiny. – ZAO, fond MK, inv. č. 33, fol. 15v-16v, fundace č. 10.

⁴⁷ Jméno Michael Strauch se vyskytuje v jedné z krnovských matrik zaznamenávajících křty. 28. května 1640 měl nechat Michael Strauch spolu se svou manželkou Kateřinou nechat pokřtít dceru, a kdy je označen za vojáka. – ZAO, fond Sbírka matrik Severomoravského kraje (dále SMSmK), inv. č. 807, fol. 56r. Následně se jméno Michael Strauch objevuje o necelé dva roky později, již s manželkou Annou, 28. ledna 1642 ve spojitosti se křtem syna. Zde je již označen jako bohatý obchodník. – ZAO, fond SMSmK, inv. č. 807, fol. 71v. Je tedy otázkou, zda se jednalo o identické osoby, či o shodu jmen. Nicméně ve druhém případě z roku 1642 se o zde sledovaného Michaela Straucha bezpochyby jednalo. Tudíž na počátku čtyřicátých let byl bezpochyby katolíkem a je více než pravděpodobné, že jím byl již v letech předcházejících.

⁴⁸ Jednalo se o matku a sestry knížete Karla Eusebia, které sem byly přeneseny z Opavy v první polovině třicátých let 17. století. – ZAO, fond Hejtmanský úřad knížectví opavsko-krnovského, kart. 7, inv. č. 71 – Převoz mrtvol matky a sester knížete Karla Eusebia z Lichtenštejna do hrobky v kostele minoritů v Krnově 1634–1637.

Po jejich odchodu v roce 1650 mohl být proces obnovy katolické konfese v Krnově a okolním knížectví rozvinut naplno. Pro padesátá léta 17. století se bohužel nedochovaly žádné informace o fundacích založených místními obyvateli. Během této doby se Krnov musel vypořádat se špatnou situací nejen ekonomickou, ale prakticky celkovou, která byla zapříčiněna předchozími válečnými lety.⁴⁹ Úspěchy ve věci katolické víry, její rozvoj a upevňování, však pomalu postupovaly. Výsledek byl patrný na počátku sedmdesátých let, kdy v roce 1672 se měli v Krnově nacházet již pouze čtyři měšťané hlásící se k protestantismu⁵⁰ a v roce 1675 zde již neměli být údajně nekatolíci žádní.⁵¹

Až do zmíněného roku 1675 byly obyvateli Krnova založeny tři fundace, které lze zahrnout do zde sledované problematiky. Dvě z nich pak založil stejný fundátor. Jednalo se o Kristiána Jäckela, knížecího a stavovského výběrčího kontribucí, krnovského kupce a měšťana,⁵² kdy jednu z těchto nadací založil společně se svou manželkou.⁵³ První z nich byla založena v roce 1661,⁵⁴ druhá pak vznikla o několik let později v roce 1670.⁵⁵ Vzhledem k době, kdy fundace vznikly, nutnost jistého vymezení se vůči protestantskému okolí byla již marginální, a to i v případě, pokud by se původně jednalo o případného konvertitu. Bezesporu se jednalo o projev osobní zbožnosti fundátora a podpoření jeho obrazu dobrého katolíka. Při výběru místa, kde měla být vybudována rodinná hrobka, která byla zahrnuta v první z fundací, mohly hrát roli nejen obdobné důvody jako v případě nadace Michaela Straucha, ale také

⁴⁹ Nastínění stavu Krnova po roce 1650 podrobněji Bříza, S. et al.: *c. d.*, s. 46–48.

⁵⁰ ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 9.

⁵¹ Přehled věřících v knížectví a děkanátu, vytvořený otcem Korneliem Ottweilerem. U Krnova nejsou uvedeni žádní nekatolíci, věřících mělo být v Krnově a jeho čtyřech předměstích celkem 2351 – HAL, inv. č. H 927, 25. června 1675 – příloha dopisu.

⁵² Do měšťanského stavu byl přijat 4. dubna 1640 – SOKA Bruntál, fond AMK, inv. č. 35, fol. 188v (p. 372).

⁵³ Kateřinou, roz. Brennerovou.

⁵⁴ Fundace vznikla ve výši 300 rýnských zlatých, popř. 250 slezských tolarů. Součástí byla také žádost o vybudování hrobky v kostele konventu, kdy náklady na její vybudování měl uhradit fundátor. Z uvedeně částky měl být za 50 zlatých vybudován oltář (Nanebevzetí Panny Marie, sv. Valentina a sv. Šebestiána) a o jeho zhotovení se měl postarat klášter. Zbylá částka byla určena na zajištění 21 mší ročně. – Originál nadace se nachází v ZAO, fond MK, inv. č. 2, sign. 7. Její opis lze nalézt v ZAO, fond MK, inv. č. 33, f. 6r–7v, fundace č. 4. O daru se zmiňuje také klášterní kronika – ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 36, zápis z roku 1661.

⁵⁵ V této nadaci byla zahrnuta oprava jedné z kaplí konventního kostela, její vybavení ornáty a stříbrnou závěsnou lampou. K tomu byl učiněn dar 150 slezských tolarů na zajištění 28 mší ročně, jejichž seznam se částečně překrýval se seznamem mší z nadace roku 1661. – ZAO, fond MK, inv. č. 3, sign. 8, originál listiny. Její opisy lze nalézt v ZAO, fond MK, inv. č. 33, fol. 15v–16v, fundace č. 10. O nadaci se opět zmiňuje také klášterní kronika – ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 37, zápis z r. 1665.

stále rostoucí význam minoritského konventu ve městě a okolí. Konvent se navíc trvale těšil podpoře ze strany lichtenštejnských knížat, což jistě také mohlo hrát při volbě roli. Založení těchto fundací rozhodně upevnilo obraz Jäckela a jeho rodiny jako oddaných katolíků.

Poslední nadaci vzniklou do roku 1675 založil Tobiaš František Prokeš v roce 1670.⁵⁶ Byl dle textu záznamu o fundaci purkrabím knížecí komory.⁵⁷ V této době, stejně jako v případě předchozích fundací Kristiána Jäckela, bylo její založení projevem osobní zbožnosti a upevňování obrazu zbožného a dobrého katolíka. V tomto případě se mohlo jednat o navázání na předchozí nadace v rámci rodiny.⁵⁸

Mešní fundace byly zpravidla zakládány jako projev osobní zbožnosti fundátorů, starosti o osud duše po jejich smrti. Nicméně na fundace lze nahlížet také jako na prostředky, kterými mohli fundátoři sledovat více světské záměry. Nelze s určitostí říci, do jaké míry se založením fundace snažili fundátoři následovat vzory chování a jednání, které se od nich jako katolíků očekávaly. Předobrazem se při jejich rozhodování mohla stát také podpora vybrané církevní instituce jejich vrchností. Tento prvek jistě měl určitou roli v případě Krnova a místního minoritského konventu, který, jak bylo v textu zmíněno, se těšil podpoře knížat z Lichtenštejna od své obnovy na počátku dvacátých let 17. století. Tuto jejich podporu pak mohli v textu sledování knížecí úředníci, ale jistě i další místní obyvatelé, svými zbožnými nadáními napodobovat.⁵⁹

Na zbožné fundace lze nahlížet také jako na prostředek a součást budování a upevňování obrazu dobrého katolíka. Zejména pak ve společnosti, kte-

⁵⁶ V nadaci byla zahrnuta oprava jedné z kaplí klášterního kostela, její vybavení ornáty a také stříbrnou závěsnou lampou. K tomu byl učiněn dar 150 slezských tolarů (ve zlatých se jednalo o částku 200) na zajištění 28 mší ročně, jejichž seznam se částečně překrýval se seznamem mší z nadace z roku 1661. – ZAO, fond MK, inv. č. 33, fol. 15v-16v, fundace č. 10. O nadaci se opět zmiňuje také klášterní kronika, kdy ji uvádí ve spojitosti se začátkem oprav kaple – ZAO, fond MK, inv. č. 144, p. 37, zápis z r. 1665. V tomto roce již mělo být minoritům předáno 150 tolarů (200 zlatých – tento ekvivalent je uveden přímo u zápisu věnovaného této nadaci).

⁵⁷ Nelze vyloučit, že byl také místním kupcem. Jeho jméno se na seznamu osob přijatých do měšťanského stavu nenachází, tudíž měšťanem s největší pravděpodobností nebyl.

⁵⁸ Je více než pravděpodobné, že zakladatel první zde zmíněné nadace, Karel František Prokeš, byl jeho příbuzným. Nelze také vyloučit, že rodina Prokešova v průběhu 17. století podporovala minority i jinak. Nicméně pro objasnění těchto vazeb bude nutný další výzkum.

⁵⁹ K obdobným závěrům došli například Veronika Čapská při studiu řádu servitů či Marek Brčák v případě kapucínského řádu. – ČAPSKÁ, Veronika: *Představy společnosti a strategie sebe prezentace. Řád servitů v habsburské monarchii (1613–1780)*. Praha 2011, s. 206; BRČÁK, Marek: *Působení kapucínského řádu v Čechách a na Moravě v letech 1618–1673*. Praha 2014, s. 166–167 (nepublikovaná rigorózní práce).

rá procházela náboženskými změnami, jako v případě Krnova ve sledované době, byla tato snaha jistě žádoucí. Krnovský kníže dal vydáním nového náboženského řádu najevo, že nekatolíci nebudou ve městě a v knížectví nadále tolerováni. Ačkoliv nelze předpokládat, že byl náboženský řád plně dodržován ihned po svém zavedení, a protestantské vlivy se v Krnově udržovaly ještě po značnou dobu, demonstrace katolicismu byly v především v případě knížecích a dalších úředníků či významnějších osob města žádoucí. V tomto kontextu lze nahlížet právě na v textu uvedené nadace. Navíc podpora konkrétně minoritského konventu, který se těšil vrchnostenské přízni, mohla ještě více zdůraznit nejen oddanost katolické víře, ale zejména pak pokus o větší sepětí s lichtenštejnským knížecím rodem. Upřímná osobní zbožnost fundátorů však hrála při jejich rozhodování nezanedbatelnou roli.

Fundace byly projevem demonstrace katolické víry nejen vůči katolickým souvěrcům fundátorů, ale také vůči jejich protestantskému okolí. V nábožensky zjitřené době mohly fundace alespoň navenek naznačit jistou distancovanost od protestantských sousedů jejich zakladatelů. Stále museli žít a spolupracovat se svým nekatolickým okolím, přesto od něj svými nadacemi deklarovali určitý odstup. Zejména pak v případech, kdy fundátoři žádali vybudování rodinné hrobky v minoritském konventním kostele, se mohlo jednat o demonstraci určitého oddělení se od protestantského okolí a především pak od protestantské minulosti města. Za Hohenzollernů byli mrtví pohřbíváni na farním hřbitově. Prání být pohřben u krnovských minoritů pak mohlo značit snahu o posmrtný odstup od nekatolické minulosti a být pochován ve správné společnosti.

V úvodu byla přednesena také myšlenka, že zbožné nadace mohli využívat k upevnění svého obrazu dobrého katolíka i konvertité. Ti se po svém obratu museli vymezit nejen vůči svému protestantskému okolí, ale také dát svou novou víru najevo a upevnit si postavení v rámci nové společnosti katolické. Tato snaha mohla přetrvávat delší dobu po jejich konverzi, především pak v dobách, kdy hrozilo dočasné posílení protestantských elementů v jejich okolí. Toto mohl být případ dosud jediného doloženého krnovského konvertity Jana GERALTOVSKÉHO. Jeho nadace vznikla s časovým odstupem od jeho konverze, která proběhla v druhé polovině dvacátých let. Přesto se s ohledem na politickou situaci ve čtyřicátých letech, kdy jeho nadace vznikla, mohlo jednat o veřejnou demonstraci jeho katolické víry. Především pak přání vybudování rodinné hrobky v konventním kostele mohlo být definitivním stvrzením tohoto spojení. U ostatních fundátorů a případných dalších osob bude tato problematika vyžadovat další podrobné studium.

V případě Krnova a dochovaných fundačních záznamů spojených s místním minoritským konventem je obtížné dojít ke konkrétním závěrům, jelikož dochovaný počet relevantních fundací je pouze malým vzorkem. V rámci první poloviny 17. století by se na v té době založené fundace dalo nahlížet nejen jako na projev a součást katolické zbožnosti, ale právě jako na určitý prostředek vymezení se vůči protestantskému okolí. Ve druhé polovině 17. století, se stále více sílí katolickou částí krnovské společnosti, již případná potřeba vymezit se vůči protestantským sousedům, pokud zde byla, slábla. Tato doba byla spojena spíše s upevňováním a prohlubováním katolické víry u lidí a fundace toho byly součástí. Lze však říci, že v rámci celého sledovaného období se u uvedených fundátorů jednalo především jak o upřímné projevy osobní zbožnosti, tak o snahu upevnit jejich obraz jako dobrých a oddaných katolíků.

V textu byly nastíněny možnosti, jak by se dalo nahlížet na mešní fundace. Vzhledem k poměrně malému počtu nadací, který mohl být v rámci vybrané katolické instituce využit, se jedná především o návrh, jak by se s touto problematikou, a to jistě nejen v rámci procesu katolizace, mohlo dále pracovat. Pokud by to pramenná situace umožnila, náhled na fundace obecně jako na prvky budování obrazu dobrého katolíka a také jako na prostředek pro vymezení se vůči protestantskému okolí by mohl poskytnout zajímavý pohled na katolickou lidovou zbožnost a raně novověkou společnost jako takovou.

RESUMÉ

FUNDACE JAKO PROSTŘEDEK BUDOVÁNÍ OBRAZU KATOLÍKA V PROCESU OBNOVY KATOLICKÉ VÍRY NA PŘÍKLADU MINORITSKÉHO KONVENTU V KRNOVĚ

Článek nahlíží na mešní fundace jako na prvky budování obrazu dobrého katolíka v rámci procesu katolizace, a to nejen u katolíků, ale také u možných konvertitů. Nastiňuje také otázku, zda mohly být tyto fundace využívány jako prostředky, kterými se tito jednotlivci mohli vymezit vůči protestantskému okolí. Využívá k tomu příkladu mešních fundací určených minoritskému konventu v Krnově v letech 1630 až 1680, kdy ve městě probíhal proces obnovy katolické konfese. Dochází k závěru, že mešní fundace mohly být využity uvedenými způsoby, ačkoliv je pro nás obtížné zjistit pravé motivy jednání jednotlivých fundátorů. Především v době, kdy katolíci a možní konvertité

žili v do jisté míry protestantské společnosti, mohli fundace využít jako demonstraci své víry a vymezení se vůči svému okolí. Také později, když potřeba vymezit se opadla, mohly mešní fundace sloužit jako nástroje k upevnění obrazu dobrého katolíka, který byl důležitou součástí života raněnovověkého katolického člověka. Především se však jedná o navržení možného způsobu, jak nahlížet na zakládání nejen mešních fundací, které byly využity jako primární pramen.

Klíčová slova: raný novověk, 17. století, katolická konfese, obnova katolické víry, Krnov, obraz dobrého katolíka, minoritský řád, konvertita

SUMMARY

FOUNDATIONS AS A TOOL OF MAKING THE IMAGE OF CATHOLIC IN THE PROCESS OF RESTORING CATHOLIC RELIGION: A CASE OF THE MINORITE CONVENT IN KRNOV

The article deals with sacramental foundations as elements of making the image of a good Catholic within the framework of the process of Catholicization, not only at Catholics but also at possible convertites. It also outlines the question whether the foundations might be used as tools against their Protestant environment of which these individuals wanted to self-determine. The research is based on the case of sacramental foundations meant for the Minorite convent in Krnov from 1630 to 1680 when in the town the process of restoring Catholic religion took place. The article comes to conclusion that sacramental foundations might be used in ways stated above, though it is difficult to reveal right motifs of founders' actions. Particularly at times, when Catholics and potential convertites lived in the Protestant society to a certain measure, they could use foundations such as a demonstration of their belief and self-determination to their environment. Also later, when the necessity to be self-determined disappeared, sacramental foundations might serve as tools of making the image of a good Catholic, which represented a significant part of Early Modern Catholic man's life. However, above all it is a possible way of looking at establishing not only sacramental foundations which were primarily used here.

Keywords: Early Modern Period, 17th century, Catholic confession, restoration of Catholic religion, Krnov, image of good Catholic, Minorite Order, convertite

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Mgr. Tereza Lyčková
Nám. Osvobození 8
794 01 Krnov
Česká republika
e-mail: tereza.lyckova01@upol.cz